

Ceyhun SÜLEYMANOV

DİN-in Polis Akademiyasının “Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent

Ayişə ƏLİYEVƏ

DİN-in Polis Akademiyasının “Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi” kafedrasının müəllimi, polis leytenantı

DELEQƏ OLUNMUŞ QANUNVERİCİLİK İNSTİTUTU

Açar sözlər: Qanun, qanunvericilik, parlament, dövlət, hüquqi texnika

Ключевые слова: закон, законодательство, парламент, государство, юридическая техника

Key words: Law, legislation, parliament, state, legal technique

Son vaxtlar bir çox xarici ölkələrin konstitusiyə təcrübəsində deleqə olunmuş qanunvericilik institutunun geniş tətbiq olunması müşahidə olunur (Böyük Britaniya, Fransa, İspaniya, Moldova, Qazaxıstan və s.). Bu cür vəziyyət sosial həyatın mürəkkəbləşməsi və yeni yaranmış münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsinə, operativ təmin olunması zəruriliyi ilə izah oluna bilər. Bu məqsədlə Parlament qanunvericilik səlahiyyətinin bir qismini başqa hakimiyyət subyektlərinə həvalə edir. Adətən bu subyektlər qismində icra hakimiyyəti orqanları çıxış edir.

Müasir dövrdə Parlamentin qanunvericilik səlahiyyətləri ciddi dəyişikliklərə məruz qalır. Bu da ilk növbədə qanunvericilik fəaliyyətinin Parlamentlə yanaşı digər hakimiyyət subyektlərinə də həvalə olunmasında ifadə olunur. Bu cür hal yuxarıda qeyd olunduğu kimi hər şeydən əvvəl dövlətin üzərinə düşən vəzifələrin artması, qanunvericilik texnikasının mürəkkəbləşməsi, xüsusi (sahəvi) qanunvericilik aktlarının həmin sahələrin peşəkar şəxsləri tərəfindən qəbulu zərurəti ilə şərtlənir. Bütün bunlar Parlamenti qanunvericilik

səlahiyyətlərinin bir qismini hökumətin xeyrinə imtina etməsinə məcbur edir. Hüquq nəzəriyyəsində yeni yaranan münasibətlərə çevik hüquqi reaksiya vermək, onları hüquqi tənzimləmə yolu ilə səmərəli idarə etmək imkanlarının daha çox icra hakimiyyəti subyektlərində olması vurğulanır.

Hüquq ədəbiyyatlarında deleqə olunmuş qanunvericiliyin anlayışı birmənalı izah olunmur.

AMEA-nın müxbir üzvü, hüquq elmləri doktoru, professor Məsumə Məlikova qeyd edir ki, deleqə hüquqyaratma parlament tərəfindən hökumətə qanun qüvvəsinə malik normativ-hüquqi aktların verilməsi səlahiyyətinin həvalə olunması kimi başa düşülür [3, s.190].

Professor V.E.Çirkin yazır ki, deleqə olunmuş qanunvericilik qanun qüvvəsinə malik olan və parlamentin tapşırığı ilə qəbul olunan icra hakimiyyəti aktlarıdır [4, s.236].

Dünyanın bir sıra ölkələrində deleqə edilmiş qanunvericilik institutundan istifadə olunması müxtəlif formada həyata keçirilir. Məsələn, Portuqaliyada parlament tərəfindən deleqə edilmiş qanunvericilik hüququndan istifadə edərək hökumət qanun yaradıcılığı prosesində iştirak edir. Fransa Konstitusiyasının 37-ci maddəsində qanunvericilik sahəsinə daxil edilməyən bütün məsələlərin inzibati qaydada həll olunması göstərilir. Bu o deməkdir ki, hökumət tərəfindən həmin məsələlər üzrə qəbul edilən akt özünün hüquqi qüvvəsinə görə qanuna bərabərdir. Bununla yanaşı, Konstitusiyanın 38-ci maddəsinə əsasən höku-

mət parlamentin icazəsi ilə qanunvericilik sahəsinə aid tədbirləri olan ordonanslar vasitəsi ilə həyata keçirmək səlahiyyətinə malikdir [3, s.190].

Bu cür plüralizmin olmasına baxmayaraq, zənnimizcə aşağıdakı tərif daha məqbul sayıla bilər:

Deleqə olunmuş qanunvericilik - qanun qüvvəsinə malik olan və parlamentin vəkaləti əsasında qəbul olunan icra hakimiyyəti aktlarıdır. Bu definisiyadan irəli gələrək deleqə olunmuş qanunvericiliyin 2 əsas cəhətini göstərmək olar:

1. İcra hakimiyyəti Qanunu Parlamentin tapşırığı ilə qəbul edir;

2. Bu akt Qanunla eyni qüvvəyə malikdir.

Bir sözlə Parlament qanun qəbul etmək hüququnu buna səlahiyyəti çatmayan dövlət orqanına (hökumətə) həvalə edir və eləcə də, bu cür qanunlar üzərində nəzarəti həyata keçirir. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, deleqə olunmuş qanunvericilik səlahiyyəti qeyri məhdud müddətə verilir. Adətən bu proses birdəfəlik xarakter daşıyır.

Bəzi xarici ölkələrin konstitusiyaları birbaşa Prezidentə və Hökumətə qanunqüvvəli hüquqi aktlar qəbul etmək səlahiyyəti verir. Bu halda qanun qüvvəli aktların Prezident tərəfindən qəbul olunması Konstitusiya ilə müəyyən olunur və Prezidentin konstitusion səlahiyyəti hesab olunur. Deleqə olunmuş qanunvericilik fəaliyyətində isə Parlament müəyyən məsələlər üzrə qanunvericilik səlahiyyətini Prezidentə deleqə (həvalə) edir (İspaniya, İtaliya, Rumıniya və s.).

Müasir Qərb ölkələrində geniş tətbiq olunan deleqə olunmuş qanunvericilik fəaliyyətinin aşağıdakı növləri fərqləndirilir:

1. *Fiksasiya olunmuş səlahiyyət*. Burada Parlamentin səlahiyyət dairəsi konstitusiya ilə dəqiq müəyyən olunur, yəni onun konkret hansı suallar ətrafında qanunlar qəbul edə bilməsi səlahiyyəti əsas Qanunda göstərilir. Bu siyahıya daxil olmayan suallar isə hökumət tərəfindən həll olunur (məs. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası maddə 109, b.32.);

2. *Səlahiyyətlərin ötürülməsi və yaxud birbaşa deleqə olunması*. Burada Parlament öz qanunvericilik səlahiyyətlərinin bir qisminin hökumətə verilməsi barədə xüsusi qanun qəbul edir.

3. *Məcəzi qanunvericilik*. Bu növdən Parlament tərəfindən qəbul olunan qanunun müddəalarında qeyri konkretlik və qeyri müəyyənlik aşkar olunduqda istifadə olunur. Bu cür qanunu konkretləşdirmək üçün hökumətə məcazi formada qanunvericilik səlahiyyəti verilir.

Belə qənaətə gəlmək olar ki, Azərbaycan Respublikasında Parlament tərəfindən qanunvericilik səlahiyyətlərinin birbaşa başqa orqana ötürülməsi, yəni birbaşa deleqə olunmuş qanunvericilik növündən istifadə olunmur. Lakin, Parlament səlahiyyətlərinin dəqiq fiksasiya olunması Azərbaycan Konstitusiyası üçün də xarakterikdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Milli Məclisin həll etdiyi məsələlər dairəsini dəqiq müəyyən edir və burada Parlamentə qanunvericilik səlahiyyətlərinin bir qisminin başqa orqana ötürülməsi nəzərdə tutulmayıb. Lakin, Konstitusiyanın 109 maddəsinin 32-ci bəndində deyilir ki, bu Konstitusiya ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (parlamentin) və məhkəmə orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilməyən digər məsələləri Prezident icra qaydasında həll edir. Bu norma əsasında Dövlət başçısı tərəfindən qanunqüvvəli hüquqyaradıcılığının həyata keçirilməsi mümkün olur.

Azərbaycan təcrübəsində həmçinin, deleqə olunmuş qanunvericiliyin məcazi formasına da rast gəlmək olar. Bu vaxt hüquqi qüvvəsinə görə qanunla eyni olmasa da (yəni onlar qanun tabeli sayılır, baxmayaraq ki, Azərbaycan hüquq elmində biz onları qanunqüvvəli adlandırırıq) lakin belə aktların qəbulu qanunla nəzərdə tutula bilər. Məsələn: Polis haqqında qanun (mad.33, IV hissə – “Polis əməkdaşlarının intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi qaydası Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş nizamnamə ilə tənzimlənir”).

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2016.
2. Ümumi hüquq və dövlət nəzəriyyəsi. Dərslük. V.V.Lazarevin redaktorluğu ilə. 3-cü əlavə və

dəyişikliklər edilmiş nəşr. Bakı. Qanun. 2014.

3. Məsumə Məlikova. Hüquq nəzəriyyəsi. Dərslük. Yenidən işlənmiş və əlavələr edilmiş üçüncü nəşri. Bakı, “Elm və təhsil”, 2019.

4. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. М.Юрист.2007.

**Джейхун Сулейманов,
Айша Алиева**

Институт делегированного законодательства

В данной статье рассматривается институт делегированного законодательства в некоторых зарубежных странах, проводится сравнительный анализ понятие делегированного законодательства, существующий в теоретических источниках.

Здесь отмечается, что в практике правотворчества Азербайджанской Республики отсутствует прямой делегирование правительству принятие закона. Однако в конституционном законодательстве можно встретить косвенное делегирование принятия правовых актов подзаконного характера.

**Ceyhun Süleymanov,
Ayışə Əliyeva**

Institute of delegated legislation

This article discusses the institution of delegated legislation in some foreign countries, conducts a comparative analysis of the concept of delegated legislation, which exists in theoretical sources. It is noted here that in the law-making practice of the Republic of Azerbaijan there is no direct delegation to the government of the adoption of the law. However, in the constitutional legislation, one can find an indirect delegation of the adaption of legal acts of a by law nature.